

Remissvar från Livsmedelsföretagen

Inledning

Livsmedelsföretagen tackar för möjligheten att få lämna synpunkter betänkande 2015:15 Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.

Livsmedelsföretagen är bransch- och arbetsgivarorganisationen för livsmedelsföretag i Sverige. Livsmedelsföretagen har omkring 850 medlemmar som representerar alla varianter av svenska livsmedelsföretag; små och stora, med svenska och utländska ägare, familjeägda, jordbrukskooperativ, börsnoterade med flera.

Övergripande synpunkter

Livsmedelsföretagen ser positivt på att Konkurrenskraftsutredningen uppmärksammar de brister i konkurrenskraft som delar av den svenska livsmedelskedjan uppvisat under lång tid. Livsmedelsföretagen välkomnar därför de förslag till regelförenkling i primärproduktionen som utredningen föreslår.

Livsmedelsföretagen noterar dock att utredningen nästan uteslutande beaktar livsmedelsindustrin endast som kund till den svenska primärproduktionen, utan någon roll av egen kraft. Det är sant att svensk livsmedelsindustri är den i princip enda uppköparen av svensk primärproduktion och att många förädlade företag hämtar sina råvaror från den svenska primärproduktionen, men detta innebär inte att svensk livsmedelsindustri finns till för att säkra svensk primärproduktion. Optimalt sett bidrar de till en positiv utveckling för varandra, men vi vill framhålla att ett alltför snävt synsätt riskerar att reducera livsmedelsindustrins betydelse. Svensk livsmedelsindustri är en bransch "in its own right" och betydligt mer än enbart en förutsättning för en framgångsrik svensk primärproduktion. Svensk livsmedelsindustri anställer ca 56 000 personer, och exportvärdet 2014 uppgick till 70 miljarder kronor. Det innebär att den svenska exporten av livsmedel, även om man räknar bort transithandel, överstiger exporten av till exempel läkemedel eller personbilar. Hela livsmedelskedjan förlorar på en alltför smal avgränsning av branschen.

Den svenska livsmedelskedjan är i behov av flera viktiga satsningar. En större forsknings- och innovationssatsning och att kunna öka attraktivitet för att locka unga talanger till att arbeta i livsmedelskedjan är två av de viktigaste.

Om detta ska kunna åstadkommas motverkar det sitt syfte att fokusera enbart på de delar av livsmedelsindustrin som hanterar svensk råvara, och mer eller mindre bortse från de

livsmedelsföretag som framställer produkter utifrån importerade råvaror.

Livsmedelsindustrin spänner över ett stort antal verksamheter, där exempelvis slakterier och mejerier som hanterar mycket svensk råvara ingår, men även företag som förädlar importerade produkter så som tillsatsföretag och kafferosterier. Dessa företag är lika viktiga arbetsgivare på den svenska landsbygden som de företag som endast hanterar svensk råvara, och de har också en hög exportandel. Många av dem är dessutom framgångsrika exportföretag som bidrar till branschens ökade omsättning och att fler jobb skapas. Dessa företag efterfrågar vidare ofta samma kompetens, vilket innebär att alla företag tjänar på en utökad kompetenspool.

Ju större livsmedelsbranschen är som helhet, desto större är chansen att just ett något företag i livsmedelskedjan, i den hårda konkurrens som råder om arbetskraften, kan locka rätt kompetens långsiktigt.

Forskningsinsatser eller åtgärder som stärker attraktiviteten att arbeta i livsindustrin stärker hela kedjan, även svensk primärproduktion. På samma sätt som underleverantörer till fordonsindustrin har gynnats av Volvo, Scantias och tidigare SAAB:s framgångar, gynnas alltså svensk primärproduktion av att det går bra för de förädlade företagen och att fler unga söker sig till branschen. Det finns inget motsatsförhållande mellan tillväxten och möjligheterna till utveckling för den del av livsmedelsindustrin som hanterar svensk råvara och den del som inte gör det. Förhållandet är i stället även i detta avseende det motsatta – starka livsmedelsföretag hjälper varandra att utveckla svensk produktion och export och göra livsmedelsindustrin till en attraktiv arbetsgivare.

Livsmedelsföretagen vill särskilt framhålla att konkurrenskraften för primärproduktionen och industrin beror på flera faktorer som inte har ingått i utredningens uppdrag. Kostnaden för arbetskraft och skatter på handelsgödsel och avstånd i form av vägslitageavgift är tre faktorer som kraftigt försämrar svensk konkurrenskraft. I synnerhet företagande på landsbygden, där primärproduktionen och stora delar av livsmedelsindustrin finns, påverkas negativt av detta. Dessa faktorer, som i många fall har långt större effekter än de i och för sig bra åtgärder som föreslås av Konkurrenskraftsutredningen, måste också inkluderas i analysen av svensk konkurrenskraft, till exempel i den pågående processen att ta fram en nationell livsmedelsstrategi.

Livsmedelsindustrin och handeln

Livsmedelsföretagen ser positivt på förslaget att Konkurrensverket får ett löpande uppdrag att analysera marknadskoncentrationen i livsmedelskedjan. Den snabba framväxten av egna varumärken i kombination med marknadskoncentrationen på svensk dagligvarumarknad har förmodligen bidragit till det pressade läget för svensk primärproduktion och förädling av livsmedel, genom stort fokus på lägsta pris.

Export

Utredningen ser ökad export av svenska livsmedel som en nyckelfaktor för att skapa tillväxt i branschen. Livsmedelsföretagen delar denna bedömning, och tillstyrker också utredningens

förslag om behovet av särskilda livsmedelsattachéer på ambassader på utvalda marknader. Utredningen visar också att svenska livsmedelsföretag har tillgång till långt färre marknader än till exempel danska företag, eftersom landsgodkännande saknas för en rad viktiga länder. Utredningen föreslår att ett intensifierat arbete för att öka antalet landsgodkännande, vilket Livsmedelsföretagen ser som en nödvändig del för att öka konkurrenskraften för industrin.

Utredningen föreslår att arbetet med fler exporttillstånd kan göras genom omfördelning av befintliga medel för Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Livsmedelsföretagen ställer sig tvekan till att det är en effektiv åtgärd, eftersom risken är stor att någon annan för exporten viktig verksamhet som dessa myndigheter bedriver då riskerar att få minskade resurser, till exempel arbetet med en effektiv tillsyn. Eftersom ökad livsmedelsexport bedöms vara en nyckel för fortsatt god och ökande tillväxt i branschen anser Livsmedelsföretagen att det bör övervägas om inte den eller de myndigheter som har ansvar för livsmedelsexporten ska få ökade och öronmärkta anslag för detta arbete.

Livsmedelsföretagens medlemmar beskriver ofta att det är svårt att veta om ett myndighetsproblem med export ska handläggas av Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Kommerskollegium, Tullverket eller någon annan myndighet. Livsmedelsföretagen förordar därför att en särskild portal upprättas, till exempel i form av en hemsida, där statens stöd för exporterande livsmedelsföretag samlas, och som ger en väg in för svenska exporterande livsmedelsföretag.

Livsmedelsexporten har ökat substantiellt sedan EU-inträdet 1995 och de exporterande företagen har blivit fler och siktar på delvis nya marknader. Det bör övervägas om de strukturer för exportfrämjande som finns i dag, t.ex. Food From Sweden, är organiserat på ett adekvat sätt eller om en ny struktur för detta främjandearbete bör tas fram.

Kunskap och innovation

Kunskaps- och innovationssystemet

Utredningen uppmärksammar tre punkter som uppmärksammas i utredningen - mer offentliga medel till behovsdriven forskning, ökat företagsengagemang i innovationssystemet samt ökat samarbete mellan privata och offentliga aktörer - är tillämpliga på hela livsmedelskedjan, inte bara jordbruks- och trädgårdsnäringen. Förslagen bör därför utökas till att gälla hela kedjan. Många av problemställningarna i livsmedelskedjan löses bäst genom gemensamma forsknings- och innovationssatsningar:

- Formas och Vinnova bör få i uppdrag att redovisa hur stor andel av anslagen som går till behovsdriven forskning inom livsmedelsområdet. Förutom SLU bör även Lunds Tekniska Högskola (LTH) och Chalmers ges i uppdrag att redovisa hur stor andel som går till behovsdriven forskning inom livsmedelsområdet. Både Formas och Vinnova bör få ett uttalat uppdrag att finansiera behovsdriven forskning inom hela livsmedelskedjan.
- Det privata engagemanget i FoU behöver öka och att systemet behöver bli mer attraktivt att verka och investera i. Ett internationellt konkurrenskraftigt

innovationssystem har potentialen att locka fler av de stora multinationella företagen att investera i FoU i Sverige.

- Uppdraget att redovisa omfattningen och effekter av samverkansinsatser bör omfatta hela livsmedelskedjan samt LTH och Chalmers.
- Det ökade samarbetet mellan kunskaps- och innovationssystemet bör omfatta hela livsmedelskedjan och ta sin utgångspunkt i erfarenheter från TvärLivs och livsmedelskedjans arbete inom SIO Food and Health.
- Food Science Sweden som i dag ansvarar för den existerande forskarskolan LiFT bör få i uppdrag att ta fram ett särskilt program för industridoktorander. LiFT forskarskola bör utvärderas och vidareutvecklas till att inkludera hela livsmedelskedjan och få ett än mer företagsinriktad inriktning.
- Institutssektorn behöver stärkas i hela livsmedelskedjan. SP bör därför få i uppgift att redovisa hur mycket man arbetar med hela kedjan och hur de påverkar konkurrenskraften.
- Det är viktigt att den föreslagna OECD-utvärderingen bör innefatta hela livsmedelskedjan.

Även strategiska områden som berör hela livsmedelskedjan bör få ytterligare medel för forskning och utveckling. Utredningen nämner några kunskapsområden som ska stärkas och utvecklas för förbättrad konkurrenskraft. Det är viktigt att denna satsning omfattar hela kedjan.

Kompetensförsörjning

Också när det gäller kompetensförsörjning har utredningen valt att enbart fokusera på primärproduktionen. Livsmedelsföretagen har inga synpunkter på analysen och instämmer i problembeskrivningen för primärproduktionen kring både gymnasial utbildning för unga och vuxna (yrkesvux) samt yrkeshögskola och högskola.

Det är dock beklagligt att livsmedelsindustrin, som en viktig länk i livsmedelskedjan, lämnas dörhän. Den svenska livsmedelsindustrin har genomgått en strukturomvandling sedan EU-medlemskapet för tjugo år sedan. Fortsatt modernisering av produktionen är nödvändig för att klara den långsiktiga konkurrensen och därmed möjligheten att behålla och utveckla produktionen i Sverige

De satsningar som behövs i automation och maskinell utrustning för att klara den internationella konkurrensen kräver mer teknisk kompetens för underhåll och drift hos livsmedelsföretagens medarbetare. Generellt har livsmedelsindustrin låg formell utbildningsnivå och många som saknar formell grundskoleutbildning. Då allt fler av våra livsmedelsföretag har utländskt ägande blir det självklart att företag i Sverige måste kunna påvisa fördelarna med att satsa på investeringar i svenska produktionsanläggningar.

Svensk livsmedelsindustri är framför allt intresserade av medarbetare med teknisk kompetens inom processteknik, drift och underhåll samt automationsteknik. I dagsläget finns

processinriktad industriteknisk gymnasieutbildning på tre orter i Sverige med sammanlagt ca 40 elever som ska försörja hela den processinriktade industrin inklusive läkemedel, raffinaderier och papperstillverkare. Inom automation finns det totalt drygt 500 elever i hela Sverige. Livsmedelsföretagen ser därför behovet av yrkesvux för den som vill utbilda sig till yrken inom livsmedelsindustrin i vuxen ålder.

Vi vill dessutom särskilt lyfta problematiken kring kompetens inom styck/slakt och chark samt mejeri. Inom styck/slakt finns i dag en enda utbildningsanordnare som genom sk särskild variant fått tillstånd att anordna denna utbildning inom gymnasieskolan i Göteborg. Sedan 2011 har utbildning inom detta område inte haft någon sökande elev. Företagen är därför helt utlämnade åt bemanningsbolag med utländsk kompetens. Inom mejeri finns det inte längre någon utbildning i Sverige på gymnasial nivå. Svenska livsmedelsföretag har därför fått vända sig till Danmark för att kunna utbilda sina egna anställda. Det är dock både krångligt och dyrt i dagsläget. Då anpassad utbildning saknas på gymnasial nivå är många livsmedelsföretags produktion i Sverige på sikt hotad. Vi anser att Sverige borde utöka sitt samarbete inom Norden för att tillgodose livsmedelsföretagens behov av utbildning på gymnasial nivå för både unga och vuxna. Utbildning inom både mejeri och styck/slakt finns i Danmark.

När det gäller högre utbildning är det framför allt Chalmers och Lund som erbjuder livsmedelsutbildningar genom civilingenjörsprogram inom kemi- och bioteknik, men även Linnéuniversitetet har livsmedelsrelaterade utbildningar. Då söktrycket till dessa utbildningar varit lågt under en längre tid har vi sedan tidigare uttryckt behov av att Chalmers och Lund får ett särskilt nationellt ansvar för livsmedelsinriktade utbildningar.

Fredrik Torehammar

Public Affairs-chef

Livsmedelsföretagen

Kristina Lindahl von Sydow

Chef EU- och branschfrågor

Livsmedelsföretagen